

Tjänsteskrivelse

Datum

2026-04-16

Vår referens

Johanna Vinrot

Utredare

johanna.vinrot@malmö.se

Remiss klimat- och näringslivsdepartementet - Betänkandet En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122)

STK-2026-367

Sammanfattning

Klimat- och näringslivsdepartementet har inkommit med en remiss till Malmö stad av betänkandet En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122).

Utredningen hanterar bland annat förslag om en ny instansordning för mark- och miljöärenden samt förslag om en förtydligad och förenklad detaljplaneprocess.

Ärendet har skickats på internremiss till miljönämnden, stadsbyggnadsnämnden och tekniska nämnden, vilka har inkommit med remissyttranden. Nämnderna har svarat på delvis olika förslag utifrån sina ansvarsområden. Det finns också flera förslag i betänkandet där nämnderna är samstämmiga i sina yttranden. I förslagen om en ny instansordning för ärenden enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken, ny dispensordning för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen samt ny avgift vid överklagande har nämnderna dock framfört delvis motsatta synpunkter. Stadskontoret har utifrån nämndernas yttranden tagit fram förslag till yttrande att skicka till klimat- och näringslivsdepartementet.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta:

1. Kommunstyrelsen godkänner yttrande och översänder det till klimat- och näringslivsdepartementet.

Beslutsunderlag

- Remiss klimat- och näringslivsdepartementet - Betänkandet En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122)
- En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122)
- Följebrev Remiss klimat- och näringslivsdepartementet - Betänkandet En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden

- Remissvar stadsbyggnadsnämnden
- Stadsbyggnadsnämnden beslut 260325 § 95 Reservation (M+C)
- Miljönämnden beslut 260325 § 75 Särskilt yttrande (V)
- Remissvar miljönämnden
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 260427 Remiss klimat- och näringslivsdepartementet - Betänkandet En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122)
- Tekniska nämnden beslut 260324 § 66
- Remissvar tekniska nämnden

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2026-04-27

Kommunstyrelsen 2026-05-06

Beslutet skickas till

Klimat- och näringslivsdepartementet

Miljönämnden

Stadsbyggnadsnämnden

Tekniska nämnden

Stadskontoret, omvärld och näringsliv

Stadskontorets handläggare

Ärendet

Klimat- och näringslivsdepartementet har inkommit med en remiss till Malmö stad av betänkandet En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122). Det är ett delbetänkande av Miljöutredningen. Remissvaren ska ha kommit till klimat- och näringslivsdepartementet senast den 19 maj 2026.

Utredningen har haft i uppdrag att utreda om den totala handläggningstiden i mål och ärenden enligt miljöbalken och plan- och bygglagen kan förkortas genom en ändrad instansordning och ökade krav på prövningstillstånd samt utreda om kretsen som får överklaga kan och bör minskas när det gäller domar eller beslut. Det har även ingått i uppdraget att analysera incitament för kommuner att korta ledtider för planprocesser samt bedöma om det offentliga behov av utredningar inom ramen för planprocessen kan begränsas och förtydligas. Syftet med uppdraget har varit att korta tidsåtgången i prövningen och minska utredningsbördan.

Några av de större förändringar som föreslås i utredningen beskrivs i korthet nedan:

En ny instansordning för mark- och miljöärenden

Utredningen föreslår att kommunala beslut om lov, start- och slutbesked, förhandsbesked och tillsyn enligt plan- och bygglagen inte längre ska överklagas till länsstyrelserna utan i stället ska överklagas direkt till mark- och miljödomstolarna. På motsvarande sätt föreslår utredningen att länsstyrelsen slopas i instansordningen för vissa anmälnings- och tillsynsärenden enligt miljöbalken som inleds i kommun.

Utredningen ger också flera förslag på förändrad roll för Mark- och miljööverdomstolen. Bland annat ska inte längre dom eller mål enligt plan- och bygglagen kunna överklagas till Högsta domstolen genom en så kallad ventil, Mark- och miljööverdomstolens roll som prejudikatinstans ska förstärkas och ett ökat fokus bör ligga på prövning av mål av prejudikatsintresse. Utredningen föreslår även bland annat att dispensgrunderna begränsas till prejudikatskäl och synnerliga skäl för de ärenden där domstolen är sista instans.

Utredningen ger också förslag om ny avgift för överklagande till mark- och miljödomstol samt Mark- och miljööverdomstolen för vissa ärenden enligt plan- och bygglagen och miljöbalken. Avgiften föreslås inte gälla för en part som företräder det allmänna eller om den klagande har ett ekonomiskt underlag enligt 38 § rättshjälpslagen som inte överstiger 260 000 kronor. Utredningen föreslår att beloppet regleras i föreskrifter, men bedömer att en lämplig nivå i nuläget är 1000 kr till mark- och miljödomstol och 2000 kr till Mark- och miljööverdomstolen.

Detaljplanprocessen förenklas och förtydligas

Utredningen föreslår en enklare process för kommunen att begära ett planeringsbesked från länsstyrelsen, genom att samrådet med tillhörande processteg slopas.

Utredningen bedömer att det finns otydligheter i plan- och bygglagen för processen att bedöma om en detaljplan kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Utredningen lägger därför fram flera förslag med förtydliganden i plan- och bygglagstiftningen, med fokus på när i de formella detaljplaneskedena olika beslut och underlag om betydande miljöpåverkan ska finnas med i handlingarna.

Utredningen föreslår också att samrådskretsen vid planläggning i detaljplan begränsas. Tidigare krav på samråd med hyresgästorganisation samt generella krav på samråd med alla kända bostadsrättshavare, hyresgäster och boende som berörs slopas.

Bestämmelser om plankostnadsavtal införs i plan- och bygglagen. Begreppet plankostnadsavtal definieras och det föreslås att kommunen ska anta riktlinjer som anger utgångspunkter och mål för sådana avtal om kommunen avser att ingå plankostnadsavtal.

Slutligen bedömer utredningen att bestämmelserna om krav på utredning i detaljplan inte ska ändras. Däremot föreslås att Boverket får ett uppdrag att ta fram en ny samlad vägledning om detaljplaneprocessen och vilka utredningar som bör krävas beroende på ändamålet med planen och platsens förutsättningar.

Internremiss

Ärendet har remitterats till miljönämnden, stadsbyggnadsnämnden och tekniska nämnden. I korthet har nämnderna framfört följande avseende betänkandets förslag.

Stadsbyggnadsnämndens yttrande i sammanfattning

Stadsbyggnadsnämnden tillstyrker i huvudsak de förslag som läggs fram i betänkandet. Stadsbyggnadsnämnden delar bedömningen att det är lämpligt att beslut enligt plan- och bygglagen inte längre ska överklagas till länsstyrelserna utan direkt till mark- och miljödomstol. Stadsbyggnadsnämnden anser däremot att förslag om avgift för överklagande inte bör införas. Inte heller bör samrådskretsen vid planläggning begränsas på sätt som föreslås i betänkandet.

Reservation (M) och (C).

Miljönämndens yttrande i sammanfattning

Miljönämnden delar utredningens bedömning att handläggningstiden i vissa miljöärenden är långa och att åtgärder för att effektivisera processen därför är motiverade. Miljönämnden efterfrågar dock ett tydligare helhetsperspektiv där samtliga förändringar i miljöprovningssystemet som föreslagits den senaste tiden beaktas. Nämnden anser att de samlade effekterna behöver utredas närmare, särskilt vad gäller konsekvenser för kommunernas tillsynsansvar och hantering av anmälningsärenden. Miljönämnden menar att det fortsatta lagstiftningsarbetet bör säkerställa en tydlig ansvarsfördelning mellan stat och kommun, en i hela landet likvärdig tillämpning av miljöbalkens allmänna hänsynsregler, ett rättssäkert tillvaratagande av statliga och allmänna intressen samt en tydlig och systematisk uppföljning av hur reformen, inklusive ändrade provningstillstånd och avgifter, påverkar rättssäkerheten, kompetensförsörjningen och resursanvändningen för både kommuner och statliga myndigheter.

Särskilt yttrande (V).

Tekniska nämndens yttrande i sammanfattning

Tekniska nämnden avstyrker flertalet förslag i betänkandet, både avseende en ny instansordning, begränsade dispensgrunder för Mark- och miljööverdomstolen, införande av avgifter för överklagande samt en begränsad samrådskrets. Tekniska

nämnden tillstyrker förslag om tidsfrister för handläggning av överklagande, en förtydligad samrådsprocess för detaljplan, bestämmelser om plankostnadsavtal samt krav på utredning vid planläggning i detaljplan.

Stadskontorets bedömning

Nämnderna har svarat på delvis olika förslag i betänkandet utifrån sina respektive ansvarsområden. Det finns också flera förslag där nämnderna är samstämmiga i sina synpunkter. Stadskontoret har inga övriga synpunkter att tillföra ärendet i besvarandet av dessa förslag, utan nämndernas yttrande har där använts som utgångspunkt.

Det finns dock några av betänkandets förslag där nämnderna har framfört motsatta synpunkter. Det rör förslagen om *ny instansordning för ärenden enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken, ny dispensordning för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen* samt *ny avgift vid överklagande*.

Vad gäller *ny instansordning för ärenden och mål enligt plan- och bygglagen samt enligt miljöbalken* tillstyrker stadsbyggnadsnämnden respektive miljönämnden förslaget om att slopa länsstyrelsen som överprövande instans. Stadsbyggnadsnämnden motiverar det bland annat med att det leder till en effektivare överprövning, det innebär en enhetlig instansordning i jämförelse med beslut om att anta detaljplan och att länsstyrelsen får en mer renodlad roll. Miljönämnden motiverar det bland annat med att de föreslagna förändringarna kan bidra till mer förutsebara och tidsmässigt effektivare processer samt minska den totala genomströmningstiden. Både stadsbyggnadsnämnden och miljönämnden lyfter dock att det är en nackdel att länsstyrelsernas lokala kännedom kan gå förlorad i överprövningen och att det behöver säkerställas även framöver. Stadsbyggnadsnämnden lyfter att mark- och miljödomstolarna har tillgång till sakkompetens i form av tekniska råd. Tekniska nämnden avstyrker förslaget, bland annat för att det bedöms leda till en kraftig begränsning för både enskild och allmän part att få sin sak överprövad, att det blir en försämrad lokal anknytning och att det inte är tydliggjort om det kommer leda till en mer effektiv överprövning då länsstyrelsen idag utgör en avlastning till domstolarna. Stadskontoret gör bedömningen att det är lämpligast att Malmö stad därför varken tillstyrker eller avstyrker förslagen, då det finns olika för- och nackdelar beroende på vilken roll i överprövningen nämnderna har. Malmö stad kan därför påverkas både positivt och negativt, beroende på ärendets form och innehåll. Stadskontoret har tagit fram ett förslag till yttrande som resonerar kring dessa för- och nackdelar baserat på nämndernas yttranden.

Avseende att *dispensgrunderna för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen begränsas* så instämmer stadsbyggnadsnämnden i att mark- och miljööverdomstolens roll som prejudikatinstans bör förstärkas. Stadsbyggnadsnämnden framför också att det kan finnas en risk att fler avgöranden inte kommer att vara materiellt riktiga. Miljönämnden ser fördelar med ändrade regler för prövningstillstånd, vilket kan bidra till en mer styrd

överprövning där endast ärenden med betydande juridisk eller praktisk relevans tas upp. Miljönämnden menar att dessa åtgärder kan därmed bidra till ökad effektivitet utan att kompromissa med rättssäkerheten. Tekniska nämnden avstyrker förslaget, bland annat för att överprövning generellt sker i tre instanser. Att länsstyrelsen stryks som överklagandeinstans, kombinerat med att dispensgrunderna i Mark- och miljööverdomstolen begränsas, kommer för frågor som saknar prejudikatvärde att innebära att den som är missnöjd med ett beslut enbart kommer att kunna få sin sak överprövad i mark- och miljödomstol. Då det i regel bör vara en enskild som överklagar ett myndighetsbeslut till mark- och miljödomstol, kommer tillsyns- och prövningsmyndigheter normalt sett aldrig kunna överklaga en ändring av deras beslut utan att frågan har prejudikatsvärde eller att det finns synnerliga skäl för prövningen. Sammantaget bedömer tekniska nämnden att konsekvenserna av beslutet begränsar den enskildes möjlighet att tillvarata sin rätt i förhållande till de vinster som föreslaget antas medföra. Stadskontoret gör bedömningen att det är lämpligast att Malmö stad därför varken tillstyrker eller avstyrker förslagen, då det finns olika för- och nackdelar beroende på vilken roll i överprövningen nämnderna har. Malmö stad kan därför påverkas både positivt och negativt, beroende på ett ärendes form och innehåll. Stadskontoret har tagit fram ett förslag till yttrande som resonerar kring dessa för- och nackdelar baserat på nämndernas yttranden.

Avseende förslaget om *ny avgift vid överklagande till mark- och miljödomstol samt Mark- och miljööverdomstolen* skriver miljönämnden att det finns fördelar med införande av avgifter. Det kan bidra till en mer styrd överprövning där endast ärenden med betydande juridisk eller praktisk relevans tas upp. Avgifter kan ge incitament för att överklaga endast när det finns skäl att ifrågasätta beslutets riktighet, vilket kortar handläggningstider och frigör resurser för mer komplexa ärenden. Miljönämnden menar att dessa åtgärder kan bidra till ökad effektivitet utan att kompromissa med rättssäkerheten. Miljönämnden anser att det behöver tillkomma en tydlig och systematisk uppföljning av hur reformen, inklusive ändrade avgifter, påverkar rättssäkerheten, kompetensförsörjningen och resursanvändningen för både kommuner och statliga myndigheter. Både stadsbyggnadsnämnden och tekniska nämnden avstyrker förslaget att ta ut en avgift för överklagande till mark- och miljödomstol samt mark- och miljööverdomstol. Som utredningen konstaterar skulle avgift för att få överklaga ett beslut vara en nyhet i svenskt rättssystem. Tekniska nämnden anser att det är inte tillräckligt motiverat varför det ska införas för just mark- och miljöärenden. Stadsbyggnadsnämnden anser att det inte finns tillräckliga skäl för att införa en avgift för att överklaga på just mark- och miljörättsens område. Både stadsbyggnadsnämnden och tekniska nämnden menar att det finns en risk för att även de som menar sig ha grund för att överklaga ett beslut avstår av ekonomiska skäl, vilket ur demokratisk synpunkt är allvarligt. Stadskontoret instämmer i den bedömning som stadsbyggnadsnämnden och tekniska nämnden

framför i sina yttranden, att det inte är motiverat varför en avgift ska införas för just denna typ av ärenden och att det ur demokratisk synpunkt är allvarligt om enskilda väljer att avstå från att överklaga på grund av ekonomiska skäl. Stadskontoret föreslår därför att betänkandets förslag avstyrkes.

Stadskontoret har tagit fram ett förslag till yttrande och föreslår att kommunstyrelsen godkänner yttrandet och översänder det till klimat- och näringslivsdepartementet.

Ansvariga

Isabelle Henningsson Nämndsekreterare
Micael Nord Näringslivsdirektör
Andreas Norbrant Stadsdirektör